

סיכום כללי

תשפ"א - שנת 'מעשר עני' ונקודות מדיני תרומות ומעשרות

דברי פתיחה: הרב ישראל יוסף הכהן הנדל שליט"א
רב קהילת חב"ד מגדל העמק, חבר ב"ד רבני חב"ד

סקירה והנגשה: הרב רפאל שמשון הלוי לוינסון שליט"א
שליח ורב מושב תל עדשים, מנהל 'קרן המעשרות חב"ד'

מתוך שיעור¹ שנמסר לציבור במסגרת ועידת רבני קהילות חב"ד שע"י ב"ד רבני חב"ד
בשיתוף עם 'קרן המעשרות חב"ד'²

דברי פתיחה

- את גודל החשיבות של מצוות הפרשת תרומות ומעשרות ניתן ללמוד מן המובא בגמרא על משה רבינו, שהטעם שרצה כ"כ להכנס לארץ ישראל הינו מפני שרצה לקיים את המצוות התלויות בה. על אף שלימותו של משה רבינו השתוקק כ"כ לקיים מצוות חשובות אלו.
- תוספת חיזוק במצוות אלו יש ללמוד ממכתב הרבי ליהודי שביקר בא"י, שכותב אליו שלפלא שלא ניצל את ההזדמנות שנמצא בארץ להפריש תרומות ומעשרות בברכה.
- המעלה ההלכתית של מצוות אלו על פני מצוות אחרות הקשורות לכשרות

1. נכתב על ידי הרב ברוך יעקובוביץ' והתודה נתונה לו.

2. ניתן להצטרף באתר הקרן: kerenm.org | טלפון: 072-2770102

האכילה והשתיה: ישנם מצוות שמוגדרות כ"רשות", כיון שאינן אלא לתקן את המאכל [כגון מצוות שחיטה], אך אין מצווה ממש בעצם עשייתם; בשונה מכך, בהפרשת תרומות ומעשרות ישנה מצווה בעצם עשייתם. בפרט בשנה זו, בה מפרישים 'מעשר עני' (כפי שיוסבר להלן), י"ל שמקיימים בזה אף את מצוות צדקה הקיימת מן התורה אף בזמן הזה [וישנם דעות (שיתבאר להלן), שמצוות 'מעשר עני' נוהגת אף כיום מהתורה].

- בשנים עברו פחות הקפידו על נתינת התרומות ומעשרות לבעליהן [בעיקר בנוגע לתרומה ו'מעשר ראשון' הניתן ללוי, בהם ניתן להקל מטעמים שונים], אולם בשנים האחרונות 'אכשור דרא' בעניין זה, וישנה השתדלות להביא בכ"ז את כל ההפרשות לבעליהן [גם בתרומה טמאה ניתן להשתמש במקרים מסוימים, כגון להדליק את נרות החנוכה בשמן טמא].

להלן פרטי דינים [בנוגע להפרשת תרומות ומעשרות בכלל, ובנוגע להפרשת 'מעשר עני' בפרט]

מהו סדר הפרשת תרומות ומעשרות (מפירות וירקות שבודאי אינן מעושרים)?

ראשית צריך להפריש תרומה גדולה לכהן [בימינו אין לה שיעור], לאחר מכן 'מעשר ראשון' [10 אחוז] ללוי, שמתוכה יפריש 'תרומת מעשר' [10 אחוז מהמעשר שלו] לכהן. אך למעשה אנו נוהגים להפריש את תרומת המעשר ישירות לכהן, וכך אנו מפרישים תחילה את התרומה גדולה ותרומת מעשר יחד [סה"כ יותר מאחוז], ולאחר מכן נשארים בפירות שארית המעשר [9 אחוז, אותה עשינו 'מעשר ראשון'], אותה צריכים להביא ללוי.

כ"ז בשנים א, ב, ד, ה לשמיטה; בשנים ג, ו מפרישים 'מעשר עני' במקום 'מעשר שני'.

[השנה, שנת תשפ"א, היא שנה שישית לשמיטה, ובה מפרישים 'מעשר עני', כדלהלן].

לאחר ההפרשה אומר את הנוסח של הפרשת המעשרות [לכתחילה טוב שיבין], מברך "להפריש תרומות ומעשרות" [השנה אין מברכים על מעשר שני, על פירות שנחשבים כיכול השנה (כפי שיתבאר להלן)], עוטף את מה שהפריש וזורקו לפח, ואוכל את מה שנשאר. במקרה שהאדם מנוי על קרן המעשרות - א"צ לעשות יותר מזה. אמנם במקרה שאינו מנוי על קרן המעשרות - ה"ה צריך להפריש עשירית

מהפירות [רצוי שיקח מהדרום] ולתת זאת לעני [כ"ז בנוגע ל'מעשר עני', בשנים בהם מפרישים 'מעשר שני' - צריך לפדות מעשר זה].

האם החיוב כיום הוא מן התורה?

למרות שרוב התרומות ומעשרות נוהגים כיום רק מדרבנן, אך בנוגע למעשר עני נקטו רבים מהמפרשים שנוהג כיום מהתורה. ואף לפי הדעות שההפרשה אינה חיוב מהתורה, אך הנתינה היא מהתורה לדברי הכל [שהרי מביא צדקה לעני, או שאף שהמעשר-עני הינו מדרבנן, אך לאחר שכבר קבעו - ה"ה שייך לעני, ובמילא מצוה מן התורה להביא לו].

מי נקרא עני?

בהלכה מובא שאדם שאין לו מאתיים זוז, או חמישים זוז שנושא ונותן בהם נקרא עני. בימינו קשה להגדיר כך, ולמעשה כתבו הפוסקים, שאדם שיש לו קשיי פרנסה ואין לו מספיק הכנסות כמניין הוצאותיו הנצרכות - ניתן להביא לו 'מעשר עני'.

האם החיוב הוא להביא דוקא לאחר?

עני אינו יכול לתת מעשר עני לעצמו, כפי שהדין בנוגע לשאר מתנות עניים [כגון לקט שכחה ופיאה], שצריך להוציאם מידו ולהביא אותם דוקא לאחרים.

האם האדם יכול להחליט למי לתת?

באם העני מגיע אליו כאשר נמצא בגורן [-מקום אסיפת היבול] - אינו יכול לדחותו, אלא צריך לתת לו שם. אמנם באם הביא כבר את היבול לביתו - יכול להחליט למי לתת. ויכול ליתן לקרוב משפחתו, ואדרבה יש עדיפות בכך.

האם ישנו חילוק בין ההפרשה לבין הנתינה?

כאשר היבול הינו 'טבל' [-ודאי שאינו מעושר] אזי ישנו חיוב להביא את המעשר לעני; אמנם, באם היבול הינו 'דמאי' [-ספק מעושר] אזי אמנם ישנו חיוב להפריש בכדי להפקיע את האיסור מהתבואה, אך הנתינה לעני אינה מחוייבת. ואת הפירות ניתן לאכול, כיון שאין בהם 'קדושה'. למעשה אנו פוסקים, שבכל מקרה של ספק [אף ספק השקול] אין מחויבים לתת לעני.

כיצד סופרים את השנים?

בעניין זה ישנם שני חילוקים עיקריים בין ירקות לפירות: בירקות הולכים לפי ר"ה, והזמן הקובע הוא זמן הלקיטה שלהם; בשונה מכך, בפירות הולכים לפי ט"ו בשבט,

והזמן הקובע הוא זמן החנטה [-שלב מסוים בגידול הפרי]. כלומר: מפרישים 'מעשר עני' מכל ירק שנלקט לאחר א' תשרי, ומכל פרי שחנט לאחר ט"ו בשבט. [ישנם יוצאים מן הכלל: באתרוג הולכים לפי לקיטתו, ויש ספק לגבי לימון האם דינו כאתרוג, ויש הסוברים שספק זה קיים אף לגבי שאר פירות ההדר].

האם ניתן להביא כסף במקום 'מעשר עני'?

נחלקו בזה הפוסקים. ולמעשה, במקרה שלא ניתן להביא לעני את הפרי, ועד שימצא עני האוכל יתקלקל - מוטב לתת לו כסף. אך אי"ז היתר לכתחילה, ויש להמנע מלהגיע למצב זה (אלא יכול לעשות כדלהלן בקטע הבא).

במקרה שהמעשר הינו מועט מאד - כיצד יכול ליתנו לעני?

ע"כ ישנו פיתרון [המבוסס על האמור בגמ', בנוגע ל"מכירי כהונה"]. והוא: בוחרים אדם אחד [או גבאי אחד, או גוף צדקה אחד] שהוא יהיה העני הקבוע, מלויים לו 30 ₪ מראש, ומסכמים שהפירות של מעשר עני שנפריש יהיו קנויים מיד לאותו עני, ובהם העני פורע את ההלוואה.

[פיתרון זה אמור רק בנוגע ל'מעשר עני', אך בנוגע ל'תרומה גדולה' ו'תרומת מעשר' אין אפשרות לעשות זאת, כיון שחלה קדושה עליהם, ואסורים באכילה].

במקרה שלא היה צורך בכל כסף ההלוואה, אין ההלוואה חוזרת, אלא נשאת אצל העני, ולכאורה קיים בזה מצוות צדקה [ועכ"פ ודאי שקיים בזה את מצוות ההלוואה לעני].

במקרה שיש הפרש בין שער הפירות - הולכים בזה אחר השער הזול. ודינים נוספים נאמרו בהקשר להלוואה זו.

במקרה שהאדם מתארח אצל אחרים או נמצא בארוע:

באם הפירות הינן ספק טבל, א"צ להפריש 'מעשר עני', כאמור; במקרה שהפירות ודאי אינן מעושרות, רצוי לקנות מבעל הפירות את כולן, ואז ניתן להשתמש בקרן בה מנוי.

האם ניתן להפריש מהקליפה על הפרי?

יש בזה דיון בין הפוסקים, ויש שחילקו בין סוגי הפירות. אמנם למעשה יש להחמיר בזה מחמת הספק, ולעשר רק מהפרי עצמו.

אדם שקונה פירות וירקות בהכשר מהודר - מדוע צריך לדעת הלכות אלו?

התשובה ע"כ היא בשתיים: 1. גם באם אינו צריך לעצמו - לעיתים רבות יכול להציל אחרים מאיסור. 2. ישנה החמרה להפריש בכל מקרה, מפני חשש לטעויות שיכולות להיות.

האם ניתן לומר את הנוסח המקוצר?

לכתחילה ודאי יש לומר דוקא את הנוסח הארוך. אך במקרה שקשה לו [מאיזה טעם שיהיה] יש מקום להקל ולומר את הנוסח המקוצר.

הפרשה ע"י 'ברירה':

כאמור, לעיתים יתכנו חששות גם בהכשרים המהודרים. ע"כ ישנו פתרון - להתנות שכל שאריות המאכל שיכנסו לפח יהיו תרומות ומעשרות על מיני מאכל אלו [בד"כ ישנם שאריות יותר מאחוז], וזה נקרא בלשון ההלכה 'ברירה'. על תנאי זה קשה לסמוך בטבל ודאי, אך במקרה שמעשר לחומרא בעלמא - ניתן לסמוך ע"כ לכתחילה. ונראה שיש אפילו מעלה בהפרשה זו שע"י ברירה (יתבאר בעז"ה בהזדמנות, ועוד חזון למועד).

האם ישנו חיוב על האדם להפריש בגופו תרומות ומעשרות?

במקרה שהאדם אוכל פירות וירקות שיודע בודאות שהן מעושרים בודאי שאין עליו חיוב להפריש בעצמו. אעפ"כ, ניתן ללמוד ממכתב הרבי (המובא לעיל ב"דברי פתיחה"), שראוי ביותר על כאו"א מהגרים באה"ק שלפחות מזמן לזמן יפריש בעצמו תרומות ומעשרות.

עוד לא מנוים
ב'קרן המעשרות חב"ד'
הצטרפו כעת
והוסיפו בהידור וכשרות!

להצטרפות בטלפון: 072-2770102
להצטרפות באתר: Kerenm.org

